

Miran Komac

Različni modeli integracije narodnih manjšin¹

Izvleček

V prispevku je pojem integracija postavljen v povsem nov raziskovalni okvir, pri čemer je glavno vprašanje, kako je mogoče pojmovati integracijo v povezavi s sintagmo varstvo narodnih manjšin. Avtor prispevka se sprašuje, ali sta pojma sinonima ali naslavljata drugačne populacije in tako tudi drugačne vsebine. Narodne manjšine razdeli na tri skupine: zgodovinske narodne manjšine, nove narodne manjšine in novodobne priseljence. Pojma varstvo narodnih manjšin in integracija bi lahko bila sinonima, če bi ju uporabljali za eno in isto manjšinsko populacijo. Ker pa so narodnomanjšinske populacije razvrščene v tri skupine, se zdi, da velja za vsako skupino drugačna povezava med obravnavanima pojmomoma:

1. za zgodovinske narodne manjšine velja, da je sistem posebnih pravic, ki jih ponuja model varstva narodnih manjšin, pot k celoviti vključitvi (integraciji) v slovensko družbo;
2. za nove narodne manjšine, ki so relikv bivanja v skupni jugoslovanski državi, velja, da je integracija dvostopenjski proces. Najprej pomeni uredništveni proces do priznanja in pravice do obstoja, nadalje pa vodi k pravici do ustrezne zaščitne opore pri ohranjanju jezikovne in kulture identitete;
3. za novodobne priseljence, priseljene v Slovenijo po letu 1991, velja, da nimajo nič skupnega s pojmom varstvo narodnih manjšin. Pojem integracija je v primeru teh populacij mišljen kot prilagoditev na življenje in delo v Sloveniji.

---

1 Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje* (P5-0081), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Avtor ugotavlja, da je pojem integracije analitično zelo uporaben tedaj, ko integracijo uporabimo kot barometer merjenja ohranjanja (narodne, jezikovne) različnosti – večji je obseg ohranjenih narodnih posebnosti, globlji je nivo integracije narodnih manjšin v slovensko družbo.

Ključne besede: narodne manjšine, varstvo manjšin, integracija, nove manjšine, novodobni priseljenci.

1 Uvod

Opredelevitev pojma integracija je toliko, kolikor je raziskovalnih potreb in političnih interesov.² Z integracijo se srečujemo na razponu od politik ohranjanja narodne pestrosti do politik, ki so usmerjene k izgradnji etnomonizma, oblikovanju družb po eni narodni podobi. Žal je pojmovni aparat na pladnju etnomonizma strahovito bogat. Za lažji pregled bomo pojme, ki vodijo k etnomonizmu, razdelili na mehke in trde metode. Med tako imenovane mehke metode uvrščamo: rasizem, apartheid, getoizacijo (rezervate), prisilne deportacije, obvezne preselitve, izgone pripadnikov manjšin, etnocid in kulturni genocid, krajo otrok, posilstva, prisilne sterilizacije, stigmatiziranje, marginaliziranje. Med grobe oblike ustvarjanja etnomonističnih družb (iztrebljanje pripadnikov manjšin) pa uvrščamo: pogrom, masaker, množične poboje, holodomor, shoah (holokavst), porajmos, democid. Nekateri dodajo še politocid.

Ostanimo na drugi strani, pri obravnavi pojma integracija kot pot k toleranci, narodnem in verskem sobivanju ter večkulturnosti. V tej luči je mogoče integracijo uporabljati kot sinonim za sintagmo ohranjanje (narodne, jezikovne) različnosti. Običajno se tudi pojem varstvo narodnih manjšin pojmuje kot mehanizem (zbir pravnih sredstev in politik), ki naj prispeva k ohranjanju narodne, jezikovne različnosti.

Pojma varstvo narodnih manjšin in integracija bi lahko bila sinonima, če bi ju uporabljali za eno in isto manjšinsko populacijo. Ker pa smo narodno manjšinske populacije razvrstili v tri skupine, se zdi, da velja za vsako skupino drugačna povezava med pojmom varstvo manjšin in integracija:

1. za zgodovinske narodne manjšine velja, da je sistem posebnih pravic, ki jih ponuja model varstva manjšin, pot k celoviti vključitvi (integraciji) v slovensko družbo;
2. za nove narodne manjšine, ki so relikv bivanja v skupni jugoslovanski državi, velja, da je integracija dvostopenjski proces. Integracija pomeni najprej uresničitev pravice do priznanja in pravice do obstoja. Drugič, to vodi k pravici do ustrezne zaščitne opore pri ohranjanju jezikovne in kulture identitete;
3. za novodobne priseljence, priseljene v Slovenijo po letu 1991, velja, da nimajo nič skupnega s pojmom varstvo narodnih manjšin. Pojem integracija je v primeru teh populacij mišljen kot prilagoditev na življenje in delo v Sloveniji.

---

2 Glej na primer: Medved 2010; Bešter 2007; Komac in Medvešek 2005.

2 Razvrščanje narodnih manjšin

Slovenija je narodno pestra država. Tujerodci so se v Sloveniji znašli po različnih poteh. Nekatere je tukaj pustila zgodovina, drugi so prišli (in še prihajajo) po različnih »opravkih«. Vsaka skupina tujerodcev ima posebno migracijsko usodo, ki ustvarja zelo različne integracijske okvirje. Za potrebe tega prispevka smo obsežno skupino Neslovencev razdelili v tri skupine: zgodovinske (tradicionalne, avtohtone) narodne manjšine, nove narodne manjšine in na novodobne priseljence³.

Metodološki pristop je analitično upravičen, ni mu mogoče podtakniti diskriminatornih teženj (Banting in Kymlicka 2006). Nekoga je v Sloveniji pustila zgodovina, drugi so prišli po lastni izbiri. Poti nastajanja narodnih manjšin določajo tudi oblike njihovega umeščanja v slovensko družbo. Vsaka od opisanih skupin priseljencev ima lasten nabor pričakovanj o tem, kaj jim integracija pomeni. Predstave o tem, kako vključiti drugorodce v slovenski družbeni prostor, imajo tudi pripadniki večinskega naroda.

2.1 Zgodovinske (tradicionalne, avtohtone) narodne manjšine

Temeljna značilnost zgodovinskih (tradicionalnih, avtohtonih) narodnih manjšin so dolgotrajne in permanentne vezi z ozemljem, na katerem je leta 1991 nastala Republika Slovenija. Vezi spremljamo od tedaj, ko smo Slovenci kot dominanten narod postali nosilci suverenosti. Torej od leta 1918 oziroma od leta 1954 dalje, ko je bil k Sloveniji priključen del ozemlja medvojne Italije (Komac 2015).

Na podlagi množice virov je mogoče v skupino *zgodovinskih (klasičnih) narodnih manjšin* uvrstiti – po kronološki metodi njihovega vstopanja v slovenski prostor – naslednje narodne manjšine: Madžare, Nemce, Jude, Rome (Cigane) in Sinte, Srbe v Beli krajini (prebivalce uskoških naselij v Beli krajini), Hrvate ob slovensko-hrvaški meji in Italijane.

Integracija bi za pripadnike zgodovinskih narodnih manjšin pomenila uresničevanje pravice do priznanja, pravice do obstoja in pravice do ustrezne (posebne) zaščite. Ni mogoče trditi, da so vse navedene zgodovinske narodne manjšine deležne enake obravnave pri uresničevanju temeljnih narodnomanjšinskih pravic. Največ je bilo narejenega za pripadnike italijanske in madžarske narodne manjšine, nekaj malega tudi za Rome. Nemci v Sloveniji so bili priznani s *Sporazumom med Vlado Republike Avstrije in Republiko Slovenijo o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti (Zakon o ratifikaciji sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Avstrije o sodelovanju*

3 Pojem je sestavil Danilo Dolenc (Dolenc 2019).

v kulturi, izobraževanju in znanosti 2002). Ob sprejemanju sporazuma je državni zbor sprejel še 3. člen *Zakona o ratifikaciji*. Ta pravi naslednje: »V 15. členu sporazuma, skladno z interpretativno izjavo⁴, omenjeni 'pripadniki nemško govoreče etnične skupine' uživajo pravice po 61. členu Ustave Republike Slovenije.« V nemškem besedilu 15. člena sporazuma je besedna zveza »pripadniki nemško govoreče etnične skupine« zapisana kot »*Angehörigen der deutschsprachigen Volksgruppe*«.

Vprašanje narodnih manjšin, Slovencev na Hrvaškem in Hrvatov v Sloveniji, je bilo obravnavano z veliko mero opreznosti. Uradne zahteve s strani hrvaške države o ustavnem priznanju hrvaške manjšine v Republiki Sloveniji ni bilo. So pa zato bili zelo aktivni člani hrvaških društev v Sloveniji. Leta 2011 (7. 3. 2011) so se oglasili v Državnem zboru Republike Slovenije in predsedniku Državnega zbora Republike Slovenije uradno predali *Iniciativo za priznanje statusa narodne manjšine avtohtonim in priseljenim Hrvatom v Republiki Sloveniji*. Njene vložitve so se udeležili samo priseljeni Hrvati. V izjavi Zveze hrvaških društev v Sloveniji z dne 7. 4. 2011 so zapisali: »Kar zadeva avtohtone Hrvate v Sloveniji, oni obstojijo! Njihovega števila ne poznamo. Še vedno niso nikjer 'prisotni', niti niso 'prepoznani'. Niso bili prisotni niti pri predaji *Iniciative*.« (Korijeni 2011)

Srbi v Beli krajini so do priznanja posebnega manjšinskega statusa zadržani (Komac et al. 2014).

Judi so na obrobju. Republika Slovenija je z izraelsko vlado sklenila za obdobje 2012–2014 *Program sodelovanja na področju izobraževanja, znanosti, kulture, mladine in športa*. V njem ni zapisanega ničesar o judovski manjšini v Sloveniji (*Sklep o potrditvi Programa sodelovanja med Vlado Republike Slovenije in Vlado Države Izrael na področju izobraževanja, znanosti, kulture, mladih in športa za obdobje 2012–2014* 2012).

Za članstvo v določeni zgodovinski narodni manjšini je treba posedovati določen nabor značilnosti, ki pripadnike manjšin razlikujejo od pripadnikov večinskega naroda. Pripraviti nabor značilnosti, ki pripadnike manjšin razlikujejo od večinskega prebivalstva, gotovo ni lahko. Ustavno sodišče Republike Slovenije je samoupravnim narodnim skupnostim že leta 1994 naložilo, da pripravijo kriterije za vpis v posebni volilni imenik pripadnikov narodnih manjšin, pa teh kriterijev še do danes niso sprejeli⁵.

Opravimo nalogo, ki je bila naložena Samoupravnim narodnim skupnostim oziroma Svetu romske skupnosti. Kriteriji, ki bi jih mi uporabili pri

4 Slednja pravi: »/.../ pripadniki nemško govoreče skupine v Sloveniji, ne glede na različno poimenovanje v slovenskem in nemškem jeziku, uživajo pravice po 61. členu slovenske ustave, ki jim zagotavlja individualno zaščito, ne pa kolektivne zaščite, kakršno uživajo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.« Sprejeto na seji Odbora za zunanjo politiko Državnega zbora, 20. 12. 2001.

5 Ustavno sodišče RS, U-I-283/94 z dne 12. 2. 1998.

opredeljevanju zgodovinskih (klasičnih, avtohtonih) narodnih manjšin, pravijo, da so pripadniki *zgodovinskih* (klasičnih, avtohtonih) narodnih manjšin prebivalci Republike Slovenije, ki se:

- a) prostovoljno opredeljujejo kot pripadniki točno določene narodne manjšine,⁶
- b) ohranjajo dolgoletne, trdne in trajne vezi z ozemljem, na katerem je leta 1991 nastala Republika Slovenija,
- c) so državljani Republike Slovenije,⁷
- d) imajo prvo prebivališče v Republiki Sloveniji,
- e) imajo drugačne kulturne značilnosti kot pripadniki večinskega in dominantnega naroda. Kulture ni lahko opredeliti saj je pojem mnogo pomenski. Za potrebe naše opredelitve narodnih manjšin si bomo opredelitev kulture sposodili iz Splošni deklaracij o kulturni raznolikosti, ki jo je sprejela Generalna konferenca UNESCO na 31. zasedanju v Parizu leta 2001. V Deklaraciji je zapisano je zapisano, »da je treba kulturo obravnavati kot množico posebnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih značilnosti družbe ali družbene skupine ter da poleg umetnosti in literature obsega tudi življenjske sloge, načine sobivanja, vrednostne sisteme, tradicije in prepričanja.«⁸
- f) in si prizadevajo za ohranjanje vsega, kar konstituira njihovo narodno identiteto, vključno z njihovo kulturo, običaji, vero in jezikom.

Statistični podatki (tabela 2) kažejo, da so imigrantskega izvora tudi mnogi pripadniki zgodovinskih narodnih manjšin. Nekaj Italijanov je prišlo iz Italije, v največji meri pa iz hrvaške Istre. Madžari so prihajali v največji meri iz Vojvodine. Romi so prišli od vsepovsod. Kar 60 % Nemcev (popis 1991) je imigrantskega izvora. Kakšen status imajo priseljeni »pripadniki« zgodovinskih narodnih manjšin? Postanejo avtomatično pripadniki teh manjšin? Se

---

6 Pripadnost določeni etnični skupini mora biti stvar individualne izbire. To dejstvo so poudarili na srečanju KEVS v Kopenhagnu leta 1990, čl. 32 zaključnega dokumenta; poudarja ga Evropska komisija za demokracijo skozi pravo 1991, čl. 2; prisotno je bilo tudi na haški mirovni konferenci o Jugoslaviji, kjer je v jugoslovanskem predlogu 18. oktobra 1991 zapisano: »Osebe, ki pripadajo narodni ali etnični manjšini, bodo imele pravico, da same odločijo, kateri narodni ali etnični skupini želijo pripadati.« Seveda pa ta svobodna izbira pripadnosti ni mišljena kot prosto »sprehajanje« med etničnimi skupinami v skladu s trenutnimi utilitarističnimi potrebami – pripadnost je, kot smo že ugotavljali, povezana z objektivnimi značilnostmi, ki so vezane na individualno identiteto.

7 Število podeljenih državljanstev na podlagi različnih določb *Zakona o državljanstvu* je prikazano v preglednici v prilogi.

8 Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti. Dostopno na: <http://www.eksena.si/splosna-deklaracija-o-kulturni-raznolikosti/>

njihova integracija izvrši tedaj, ko so vključeni v članstvo avtohtone narodne manjšine?

Če se priseljeni Italijani, Madžari in Romi naselijo na narodno mešanem ozemlju, so možnosti za vstop v članstvo avtohtone italijanske, madžarske in romske narodne manjšine velike. Ob izpolnjevanju določenih pogojev, seveda. Aktivna udeležba pri dejavnosti društev in ustanov narodnih manjšin veliko pomeni. Tudi sodelovanje v manjšinskem šolskem sistemu. Še največ preprek bi lahko bilo pri politični participaciji. Ampak kriteriji za vpis v posebne volilne imenike za pripadnike italijanske, madžarske in romske narodne manjšine so v *Zakonu o evidenci volilne pravice* tako široko zastavljeni, natančnih kriterijev pa politične organizacije še vedno niso pripravile, da je vstop priseljenih Italijanov, Madžarov in Romov v manjšinsko politiko zelo verjeten.

Priseljeni Italijani, Madžari in Romi, ki se naselijo zunaj narodno mešanega ozemlja, pa takšnih privilegijev nimajo. Obstaja sicer možnost učenja italijanščine in madžarščine za pripadnike madžarske manjšine, ki živijo zunaj narodno mešanega ozemlja. Teh tečajev se lahko udeležijo tudi priseljeni Italijani in Madžari. Obstaja tudi hipotetična možnost za vpis Italijanov in Madžarov, ki živijo zunaj narodno mešanega ozemlja, v volilni imenik za izvolitev poslanca iz vrst italijanske in madžarske manjšine. Seveda v primeru, če bi izpolnjevali pogoje, določene v *Zakonu o evidenci volilne pravice*, in če bi jim volilne komisije dovolile vpise v volilni imenik narodnih manjšin.

Za priseljene Jude, Nemce, Hrvate in Srbe so možnosti za integracijo v zgodovinske narodne manjšine, milo rečeno, skromne. Pomemben korak v luči odprave diskriminatornih praks bi bil, če bi status avtohtonosti dobili še Nemci in Judi, če se Srbi in Hrvati niso opredelili, da grejo po tej poti.

Med pripadniki narodnih manjšin živijo tudi posamezniki, ki so se pred vstopom v narodno manjšinsko skupnost, po narodni pripadnosti opredeljevali drugače, kot se opredeljujejo pripadniki skupnosti, v katero so stopili – kot zakonski partnerji pripadnikov manjšin, na primer. Verjetno je, da se na takšen način lahko močno približajo *manjšinskemu kulturnemu krogu*. Morda se v njem celo potopijo in se pričnejo opredeljevati kot pripadniki točno določene narodne manjšine. Nič narobe, nenazadnje je opredeljevanje po narodni pripadnosti stvar osebne izbire. Težava pri samo opredeljevanju po narodni pripadnosti je lahko povezana v vpisom na posebni volilni imenik pripadnikov narodnih manjšin. V tem primeru zgolj samo opredelitev ni dovolj. Potrebno je vgraditi še kakšno varovalko, da se ne bi dogodilo, da bi se med kandidati za zastopnika narodnih manjšin pojavili pripadniki večinskega naroda.

2.2 Nove narodne manjšine

Pripadnike novih (novodobnih) narodnih manjšin bomo razdelili na dve podskupini:

- intermediarne narodne manjšine (priseljenci v Slovenijo do leta 1991, alohtone narodne manjšine, ljudje dveh domovin, ljudje iz mezanina, diaspore,
- potomce pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin.

2.2.1 Intermediarne narodne manjšine (narodne manjšine iz/v mezanina/u)

Pripadniki intermediarnih narodnih manjšin (priseljenci v Slovenijo do leta 1991) so prebivalci Republike Slovenije, ki se

- a) prostovoljno opredeljujejo kot pripadniki točno določene narodne manjšine,
- b) imajo prvo prebivališče zunaj Republike Slovenije,
- c) so državljanstvo Republike Slovenije pridobili skladno z *Zakonom o državljanstvu Republike Slovenije* iz leta 1991,
- d) imajo drugačne kulturne značilnosti kot pripadniki večinskega in dominantnega naroda,
- e) si prizadevajo za ohranjanje vsega, kar konstituira njihovo narodno identiteto, vključno z njihovo kulturo, običaji, vero in jezikom.

Za pripadnike intermediarnih narodnih manjšin velja, da imajo prvo prebivališče zunaj Republike Slovenije. Govorimo torej o priseljenih v Slovenijo do leta 1991. V največji meri so prišli iz republik in pokrajin bivše skupne jugoslovanske države. Velika večina priseljencev si je v Sloveniji uredila stalno prebivališče. Veliki večini je uspelo pridobiti slovensko državljanstvo. Če bi za njihovo poimenovanje uporabili slovenski besednjak, bi govorili o hrvaških, bošnjaških, srbskih, albanskih, makedonskih, črnogorskih zdomcih v Sloveniji. Morda bi bil za njihovo poimenovanje primeren tudi izraz ljudje dveh domovin. Pri nekaterih raziskovalcih bi se našel tudi pojem alohtone narodne manjšine. Sliši pa se tudi izraz diaspore, najpogosteje v izvornih državah.

Pomembna razlika med pripadniki klasičnih narodnih manjšin in potomci pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin na eni strani ter intermediarnimi manjšinami na drugi strani je (bila) v tem, da so morali pripadniki intermediarnih narodnih manjšin pridobiti slovensko državljanstvo (Kejžar 2007; Šturm 1996).

Zakon o državljanstvu Republike Slovenije je v 40. členu⁹ (*Opcija za slovensko državljanstvo*) povzel zavezo slovenske države, zapisane v *Izjavi o dobrih namenih* (1990) in v *Ustavnem zakonu za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* (1991) v tistem delu, ki govori o tem, da bo država Slovenija vsem pripadnikom drugih narodov in narodnosti s stalnim bivališčem v Sloveniji omogočila pridobitev slovenskega državljanstva, če to želijo. Za mladoletne osebe je zakon določil, da so lahko pridobile državljanstvo na zahtevo staršev, če je vsaj eden od staršev pridobil slovensko državljanstvo. V šestmesečnem roku, ki ga ni bilo mogoče podaljšati in je potekel 25. 12. 1991, je bilo vloženih 174.169 vlog, kar je predstavljalo 8,7 % vsega prebivalstva Republike Slovenije, ugotovljenega ob popisu meseca marca 1991. Naj je snovalce zakona vodila demokratična zanesenost, tako značilna za uvodne faze velikih družbenih sprememb, ali zgolj prepričanje, da bo vlog »zanemarljivo malo« (nekateri ocene so navajale število med 30 in 40.000), ostaja dejstvo, da je bila ponudba o naturalizaciji državljanov drugih jugoslovanskih republik pod izjemno ugodnimi pogoji poštena. Seveda je poštenost močno umazalo dogajanje »z izbrisom« (Dedić et al. 2003).

Iz podatkov ministrstva za notranje zadeve je mogoče razbrati, da je bilo na podlagi 40. člena *Zakona o državljanstvu* v državljanstvo Republike Slovenije sprejetih 171.140 oseb (98,2 % vseh zahtev) (tabela 1). V Sloveniji smo tako dobili novo »kategorijo« državljanov, ki je po narodnostnem izvoru skoraj v celoti vezana na narode in narodnosti bivše skupne države ter jo skoraj izključno sestavljajo dvojni državljanji (Kejžar 2007). Odpoved prejšnjemu državljanstvu v 40. členu *Zakona o državljanstvu* ni bila predpisana kot pogoj za sprejem v slovensko državljanstvo.

9 *Zakon o državljanstvu Republike Slovenije* (Uradni list RS 1/91), 40. člen: »Državljan druge republike, ki je imel na dan plebiscita o neodvisnosti in samostojnosti Republike Slovenije dne 23. decembra 1990 prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in tukaj tudi dejansko živi, pridobi državljanstvo Republike Slovenije, če v šestih mesecih od uveljavitve tega zakona vloži vlogo pri za notranje zadeve pristojnem upravnem organu občine, na območju katere ima stalno prebivališče.

Otrok do dopolnjenega 18. leta starosti pridobi državljanstvo pod pogoji iz 14. člena tega zakona.«

V 14. členu *Zakona o državljanstvu* (Uradni list RS 1/91) je navedeno:

»Če oče in mati pridobita državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo, ga na njuno prošnjo pridobi tudi njun otrok, ki še ni star 18 let.

Če eden od staršev pridobi državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo, ga pridobi tudi njegov otrok, ki še ni star 18 let, če ta roditelj za to zaprosi in če otrok živi z njim v Sloveniji.

Če eden od staršev pridobi državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo, ga pridobi tudi njegov otrok, ki še ni star 18 let, če za to zaprosita oba roditelja, ne glede na to, kje živi otrok.

Tabela 1: Pregled naturalizacije od 25. 6. 1991 do 31. 12. 2018 (sprejem po 40. členu *Zakona o državljanstvu*)

Država	Število
Bosta in Hercegovina	78.918
Hrvaška	58.531
Makedonija	5.150
Republika Srbija	2
Srbija in Črna Gora	28.539
Skupaj	171.140

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve.

Pridobivanje slovenskega državljanstva je zadevalo tudi pripadnike ostalih zgodovinskih narodnih manjšin; tistega dela, ki se je v Slovenijo priselil z območja jugoslovanske države ali iz tujine. Posedovanje državljanstva (mnogi imajo dvojno, nekateri celo trojno državljanstvo) je vstopna točka za obvezo države Republike Slovenije, da pripravlja ustrezne politike in programe za ohranjanje narodne identitete pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin. Ne nazadnje jo k temu zavezuje tudi 61. člen *Ustave Republike Slovenije*: »Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo«.

Rezultati popisa prebivalstva leta 1991 (tabela 2) razkrijejo, da so pripadniki intermediarnih narodnih manjšin, torej tisti s prvim prebivališčem zunaj Republike Slovenije, prevladujoča skupina znotraj posamezne narodne skupine.

Tabela 2: Prebivalci po narodni pripadnosti in državi prvega prebivališča, popis 1991 – brez zdomcev

Narodna pripadnost	Skupaj	Slovenija	Nekdanja Jugoslavija	Druge države
Skupaj	1.913.355	1.742.825	150.374	20.156
Sloenci	1.689.657	1.647.057	25.012	17.588
Italijani	2.959	2.007	626	326

Če je otrok star več kot 14 let, se zahteva za pridobitev državljanstva po prejšnjih odstavkih tudi njegova privolitev.

V primeru posvojitve, pri kateri med posvojitelji in posvojencem ne nastane enako razmerje kot med starši in otroki, lahko na prošnjo posvojiteljev, državljanov Republike Slovenije, pridobi državljanstvo Republike Slovenije njun posvojenec, ki še ni star 18 let, če s posvojiteljema stalno živi v Sloveniji.«

Narodna pripadnost	Skupaj	Slovenija	Nekdanja Jugoslavija	Druge države
Madžari	8.000	7.098	649	253
Albanci	3.534	929	2.588	17
Črnogorci	4.339	1.474	2.856	9
Hrvati	52.876	11.097	41.531	248
Makedonci	4.371	1.459	2.866	46
Muslimani	26.577	9.291	17.232	54
Srbi	47.401	14.260	33.047	94
Romi	2.259	1.701	551	7
Avstrijci	126	30	13	83
Nemci	298	88	54	156
Drugi	2.625	692	1.281	652
Neopredeljeni	8.716	5.011	3.606	99
Jugoslovani	12.075	5.530	6.377	168
Regionalno opredeljeni	5.187	1.952	3.201	34
Neznano	42.355	33.149	8.884	322

Narodna pripadnost	Skupaj	Slovenija	Nekdanja Jugoslavija	Druge države
		%	%	%
Skupaj	1.913.355	91,1	7,9	1,1
Slovenci	1.689.657	97,5	1,5	1,0
Italijani	2.959	67,8	21,2	11,0
Madžari	8.000	88,7	8,1	3,2
Albanci	3.534	26,3	73,2	0,5
Črnogorci	4.339	34,0	65,8	0,2
Hrvati	52.876	21,0	78,5	0,5
Makedonci	4.371	33,4	65,6	1,1
Muslimani	26.577	35,0	64,8	0,2
Srbi	47.401	30,1	69,7	0,2
Romi	2.259	75,3	24,4	0,3
Avstrijci	126	23,8	10,3	65,9
Nemci	298	29,5	18,1	52,3
Drugi	2.625	26,4	48,8	24,8
Neopredeljeni	8.716	57,5	41,4	1,1
Jugoslovani	12.075	45,8	52,8	1,4
Regionalno opredeljeni	5.187	37,6	61,7	0,7
Nseznanano	42.355	78,3	21,0	0,8

Vir: SURS.

Podatki v zgornji tabeli razkrivajo še eno zanimivost. Tudi med tremi ustavno priznanimi manjšinami (posebej pri Italijanih in Romih) je kar četrtna takšnih, ki imajo prvo prebivališče zunaj Republike Slovenije, o čemer smo že govorili.

Za razpravo o integracijski politiki je (morda) pomemben tudi podatek, da je ob popisu prebivalstva leta 2018 v Sloveniji živelo še 71,7 % prebivalcev, ki so v Sloveniji živeli tudi leta 1991.

2.2.2 Potomci pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin

Potomci pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin so prebivalci Republike Slovenije, ki se po narodni pripadnosti:

Potomci pripadnikov intermediarnih narodnih manjšin so prebivalci Republike Slovenije, ki se po narodni pripadnosti:

- prostovoljno opredeljujejo tako, kot se opredeljujejo/so se opredeljevali njihovi starši, *pripadniki intermediarnih narodnih manjšin*,
- so državljani Republike Slovenije,
- imajo prvo prebivališče v Republiki Sloveniji,
- si prizadevajo za ohranjanje vsega, kar konstituira njihovo narodno identiteto, vključno z njihovo kulturo, običaji, vero in jezikom.

Podatki popisa prebivalstva dvajset let kasneje (leta 2011) ne prinašajo svežih podatkov o narodni pripadnosti, imamo pa podatke o priseljencih in njihovih potomcih, ki so nam lahko v pomoč pri razglabljanju o integraciji v slovensko družbo.

Tabela 3: Prebivalstvo Republike Slovenije po tako imenovanih generacijah ob upoštevanju prvega prebivališča in prvega prebivališča staršev, popisi 2011–2018¹⁰

Generacije	Število			%		
	Popis 2011	Popis 2015	Popis 2018	Popis 2011	Popis 2015	Popis 2018
Prva generacija (priseljenci)	228.588	237.616	250.226	11,1	11,5	12,1
Druga generacija, oba starša priseljenca prve generacije	59.817	63.493	64.561	2,9	3,1	3,1

10 Pojasnilo Danila Dolenca (SURS) z dne 6. 6. 2014: »Je pa tudi med priseljenci prve generacije (in posledično naslednjih generacij) verjetno precejšnje število 'Slovencev', ki so bili iz različnih zgodovinskih razlogov rojeni v tujini (kamor štejemo tudi bivšo Jugoslavijo), tako da bi bili ti deleži ob upoštevanju kriterija etničnosti lahko precej drugačni.«

Generacije	Število			%		
	Popis 2011	Popis 2015	Popis 2018	Popis 2011	Popis 2015	Popis 2018
Druga generacija, samo oče priseljenec prve generacije	72.633	76.201	77.475	3,5	3,7	3,7
Druga generacija, samo mati priseljenka prve generacije	56.585	58.939	60.513	2,8	2,9	2,9
Tretja generacija, oba starša priseljenca druge generacije	12.696	14.563	16.583	0,6	0,7	0,8
Tretja generacija, samo oče priseljenec druge generacije	52.836	58.412	62.223	2,6	2,8	3,0
Tretja generacija, samo mati priseljenka druge generacije	59.338	63.527	67.063	2,9	3,1	3,2
Ni priseljenec, oče in mati nista priseljenca	984.000	1,031.081	1,056.643	48,0	50,0	51,1
Ni priseljenec, oče ni priseljenec, ni podatka o materi	41.369	39.034	37.401	2,0	1,9	1,8
Ni priseljenec, mati ni priseljenka, ni podatka o očetu	178.490	167.565	159.070	8,7	8,1	7,7
Generacija ni določljiva, ni podatkov o starših	303.837	252.443	215.122	14,8	12,2	10,4
Skupaj	2,050.189	2,062.874	2,066.880	100	100	100

Vir: SURS 2019.

Integracijo priseljencev v Slovenijo do leta 1990 in njihovih potomcev je mogoče meriti s pomočjo različnih merskih enot. Marsikaj je tudi že bilo izmerjeno. Na primer državljanstvo skupaj s stranpotmi njegovega pridobivanja, katerega vrh predstavlja problematika izbrisanih, nekaj vemo tudi o ohranjanju jezika ter o njihovem kulturnem življenju in (društvenem) političnem organiziranju (Komac 2007).

Preprosta preslikava obstoječega modela, ki velja za varstvo italijanske in madžarske narodne manjšine (in njihove potomce), tudi za priseljenke populacije, ni mogoča. Za gradnjo sicer drugačnega modela, ki bi zasledoval podoben cilj, kot ga zasledujemo pri modelu varstva klasičnih manjšin (ohranjanje in promocija manjšinskih jezikov in kultur), pa ideološki ustroj slovenske države nima posluha (Komac 2014).

2.3 Novodobni priseljenci

Novodobni priseljenci so osebe, ki so se v Slovenijo priselile po osamosvojitvi Slovenije (po letu 1991), in njihovi potomci, rojeni v Sloveniji. To so osebe, ki imajo v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče in v Sloveniji tudi dejansko živijo. Nekatere so pridobile tudi slovensko državljanstvo. Prihajajo iz različnih smeri:

- iz območij držav, ki so nastale na razvalinah Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ),
- iz držav članic Evropske unije (EU),
- iz tretjih držav.

Razvrstitev poraja več vprašanj – Hrvaška, bivša republika bivše SFRJ, je članica EU, ostale države, zrasle na pogorišču SFRJ, so tretje države. Ampak mnogi državljani Bosne in Hercegovine imajo tudi hrvaško državljanstvo. Državljanji držav članic EU so izenačeni v pravicah s slovenskimi državljani.

Kakorkoli že, morda je prav za to kategorijo prebivalcev Slovenije edino upravičeno govoriti o integraciji v običajnem pomenu besede – procesu, ki naj skozi ustrezno mero prilagajanja priseljencev življenjskim okoliščinam v Sloveniji priseljenim omogoči vključitev v slovensko družbo.

V obdobju od leta 1991 do leta 2017 se je v Slovenijo priselilo skoraj 140.000 oseb (tabela 4).

Tabela 4: Priseljenci iz tuje države, obdobje 1991–2017, po državi prvega prebivališča, spolu in državljanstvu

	Skupaj			Moški			Ženske		
	Skupaj	Drž. SLO	Tuji drž.	Skupaj	Drž. SLO	Tuji drž.	Skupaj	Drž. SLO	Tuji drž.
Skupaj	138.475	31.879	106.596	85.374	16.501	68.873	53.101	15.378	37.723
Bosna in Hercegovina	58.918	11.252	47.666	39.948	6.052	33.896	18.970	5.200	13.770
Hrvaška	11.957	4.980	6.977	6.932	2.453	4.479	5.025	2.527	2.498
Srbija	13.137	3.072	10.065	8.759	1.538	7.221	4.378	1.534	2.844
Severna Makedonija	13.393	1.941	11.452	7.857	1.128	6.729	5.536	813	4.723
Črna gora	1.079	409	670	573	216	357	506	193	313
Kosovo	14.455	1.298	13.157	8.519	789	7.730	5.936	509	5.427
Druge države EU	13.097	5.655	7.442	7.187	2.876	4.311	5.910	2.779	3.131
Ostale države	12.439	32.772	9.167	5.599	1.449	4.150	6.840	1.823	5.017

Vir: SURS 2019.

Podatki kažejo, da so priseliteni tokovi po letu 1991 podobni selitvam v obdobju 1968–1988 (Dolenc 2007). Daleč največji pritok prebivalstva je iz Bosne in Hercegovine. V Slovenijo se priseljujejo tako slovenski državljani kot tujci. V izobrazbeni strukturi prevladuje srednješolska izobrazba, 12 % priseljenega prebivalstva ima višjo ali visokošolsko izobrazbo (tabela 5).

Tabela 5: Priseljeni iz tuje države, obdobje 1991–2017, po državi prvega prebivališča in izobrazbi

	Skupaj	Osnovna šola ali manj	Srednja poklicna	Srednja strokovna ali splošna	Višješolska, visokošolska	Stari 0–14 let
Skupaj	138.475	35.079	44.974	30.873	15.917	11.632
Bosna in Hercegovina	58.918	12.847	25.487	13.526	3.095	3.963
Hrvaška	11.957	2.248	3.409	3.221	2.611	468
Srbija	13.137	2.467	4.705	3.172	2.025	768
Severna Makedonija	13.393	4.441	3.136	3.417	1.308	1.091
Črna gora	1.079	319	289	262	168	41
Kosovo	14.455	6.134	3.871	2.115	415	1.920
Druge države EU	13.097	3.735	2.382	2.833	2.460	1.687
Ostale države	12.439	2.888	1.695	2.327	3.835	1.694

Vir: SURS 2019.

Priseljenim v Slovenijo so se rodili tudi potomci. Teh je dobrih 37.000, kot kaže tabela 6.

Tabela 6: Potomci priseljencev iz tujine, rojeni v obdobju 1991–2017, po spolu in izobrazbi

Izobrazba	Skupaj	Moški	Ženske
		37.355	19.205
Osnovnošolska ali manj	3.877	2.119	1.758
Srednja poklicna	634	428	206
Srednja strokovna ali splošna	2.849	1.295	1.554
Višješolska, visokošolska	585	237	348
Stari 0–14 let	29.410	15.126	14.284

Vir: SURS 2019.

Kako meriti integracijo posameznih narodnomanjšinskih kategorij? Odgovor na vprašanje bomo našli skozi prikaz modela varstva narodnih manjšin v Republiki Sloveniji.

3 Različni modeli integracijskih politik

Integracijo je mogoče opredeliti na različne načine. Integracija je:

/.../ termin, s katerim se označuje procese (in njihove posledice) vključevanja priseljencev v novo družbeno okolje. Drugi termini, ki so se in se še uporabljajo v ta namen, so: adaptacija, akulturacija, inkorporacija, absorpcija, asimilacija ipd. Kljub prevladujoči uporabi termina integracija v Evropi pa njegova priljubljenost ni vsesplošna, in tudi avtorji, ki ga uporabljajo, pogosto opozarjajo na njegovo problematičnost. Ta problematičnost v veliki meri izvira iz kompleksnosti koncepta integracije, ki označuje širok krog dinamičnih procesov in situacij na različnih družbenih področjih, poleg tega pa se lahko nanaša tako na posameznike kot tudi na družbene skupine ali na družbo kot celoto. V nasprotju s to kompleksnostjo se pojem integracija pogosto uporablja zelo poenostavljeno za splošno označevanje procesov vključevanja priseljencev v družbeno življenje, pri čemer niso opredeljeni ne načini ne cilji vključevanja, niti ni opredeljeno družbeno življenje, v katerega naj bi se priseljenci vključili. Posledično pojem integracija tako v literaturi kot v javnem diskurzu označuje procese in stanja, ki segajo od asimilacijskih praks na eni strani do različnih oblik kulturnega pluralizma na drugi. Prevladujoč pogled vseeno postavlja integracijo nekam vmes med (prisilno) asimilacijo in ekstremni multikulturalizem. (Prisilna) asimilacija v tem kontekstu označuje proces, ki v končni fazi vodi v kulturni monizem. Ekstremni multikulturalizem pa označuje situacijo, v kateri je ohranjanje različnih kultur in njihovo avtonomno delovanje dopuščeno in spodbujano do te mere, da v končni fazi lahko pride do (prostovoljnega) zapiranja pripadnikov posameznih etničnih/kulturnih skupin v samozadostne skupnosti, ki živijo praktično povsem ločeno od preostalega prebivalstva. Integracija naj bi predstavljala neko vmesno možnost med omenjenima ekstremoma. (Bešter 2007, 106–107)

Integracijske politike so tako nacionalne kot lokalne. Nekaj besed o nacionalni ravni. Na uvodnih straneh tega prispevka smo neslovensko prebivalstvo razdelili na tri skupine. Na zgodovinske narodne manjšine, nove narodne

manjšine in nove priseljence. Vsaka skupina Neslovencev terja drugačno obliko integracijske politike.

Za zgodovinske narodne manjšine je to sistem tako imenovanih posebnih narodnomanjšinskih pravic, ki obsega: 1. sklop temeljnih manjšinskih pravic, 2. sklop tako imenovanih posebnih (kompenzacijskih) manjšinskih pravic in 3. sklop pravic iz naslova soodločanja pripadnikov narodnih manjšin o lastni usodi.

Med tako imenovane temeljne pravice narodnih manjšin uvrščamo: pravico do priznanja, pravico do obstoja in pravico do pripadnosti določeni narodni manjšini.

Pravica do ustrezne zaščite je podrobneje razdelana v okviru tako imenovanih kompenzacijskih pravic. Različni viri navajajo različno zbirko posebnih pravic. Relativno zaokrožen seznam pravic (prilagojen pričujočemu naboru manjšinskih skupnosti) bi bil nekako naslednji: a) raba jezika manjšin na različnih nivojih in v različnih govornih situacijah, b) pravica do izobraževanja, c) pravica do informiranja, d) pravica do lastnega kulturnega razvoja, e) pravica do svobodnih stikov, f) pravica do rabe narodnih simbolov, g) pravica do ekonomskega razvoja in h) soodločanje pripadnikov narodnih manjšin o lastni usodi (pravica do politične participacije). O posebnih (kompenzacijskih) pravicah in njihovem (ne)uresničevanju imamo na razpolago dovolj informacij (Komac 2004). Zato se s tem sklopom ne bomo posebej ukvarjali. Služil nam bo kot referenčni okvir za razmislek o integracijskih politikah za ostali dve skupini priseljenih.

Glede novih narodnih manjšin je malo določenega glede njihovega narodnomanjšinskega statusa (Komac 2014). Najvišji dosežek pri skiciranju integracijske politike je *Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji* (2011). V *Deklaraciji* je Državni zbor Republike Slovenije zapisal priporočila, ki naj državo Slovenijo vodijo pri urejanju položaja (pretežnega) dela tujerodcev v Sloveniji. Državni zbor Republike Slovenije je zapisal tako:

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE SPREJEMA NASLEDNJA STALIŠČA:

1. S to deklaracijo izraža Državni zbor Republike Slovenije svoja stališča do vprašanj narodnih skupnosti nekdanje SFRJ, katerih pripadniki so državljani Republike Slovenije in v njej tudi stalno prebivajo, njihove kolektivne pravice pa niso posebej urejene v Ustavi.
2. Pripadniki narodnih skupnosti, na katere se nanaša ta deklaracija, so Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi (poimensko naštetih po abecednem redu).

3. Pripadniki navedenih narodnih skupnosti uživajo vse individualne pravice, ki so za državljanke in državljane določene v Ustavi, posebej pa imajo pravico do lastnega narodnostnega samopoimenovanja in samoorganiziranja na narodnostni podlagi, s čimer lahko uživajo in razvijajo kulturo svojega naroda, negujejo svoj jezik in pisavo, ohranjajo svojo zgodovino, si prizadevajo za organizirano prisotnost v javnosti ter v sodelovanju s pripadniki večinskega naroda in drugih narodnih skupnosti prispevajo k multikulturalnosti Slovenije. Republika Slovenija ne le priznava, temveč takšno dejavnost tudi spodbuja, hkrati pa si bo prizadevala za uveljavitev pravnih okvirov, ki bi zagotovili materialne in druge oblike podpore njihovem delovanju.
4. Republika Slovenija se zaveda, da je odgovornost države in njenega matičnega naroda pomagati pri ustvarjanju pogojev za ohranjanje in razvoj identitete vsakega naroda, kar je najlažje doseči ob medsebojnem, enakopravnem in organiziranem dialogu, razumevanju in sodelovanju. Državni zbor Republike Slovenije zato ugotavlja, da bi bilo zaželeno, da se pristojna ministrstva, uradi in drugi organi Republike Slovenije medsebojno redno obveščajo in usklajujejo sodelovanje pri ustvarjanju pogojev za nadaljnji razvoj navedenih narodnih skupnosti.
5. Državni zbor Republike Slovenije pričakuje, da bo Vlada Republike Slovenije na podlagi stališč, ki jih izraža ta deklaracija in v okviru svojih pristojnosti zagotovila stalno skrb za ustvarjanje možnosti ohranjanja in razvoja identitete navedenih narodnih skupnosti. Državni zbor meni, da bi k temu cilju veliko prispevala odločitev Vlade za ustanovitev posebnega posvetovalnega telesa Vlade Republike Slovenije, ki bi obravnavalo vprašanja, zahteve in predloge pripadnikov obravnavanih narodnih skupnosti ter sprejemalo stališča do predlogov odločitev vlade in ministrstev, ki bi se nanašala na tematike teh narodnih skupnosti (Sosvet pri Vladi). V posvetovalnem telesu bi enakopravno sodelovali predstavniki teh narodnih skupnosti, kar bi pripomoglo k usklajenemu delovanju za urejanje omenjenih vprašanj.

Kaj jim Državni zbor Republike Slovenije sporoča? Državni zbor šestim manjšinam zagotavlja pravico do priznanja. Naslavlja jih narodne skupnosti, kar je dober uvod k uresničevanju pravice do obstoja. Ta je zagotovljen tedaj, ko je poleg nediskriminatorne obravnave manjšinam zagotovljen zbir tako imenovanih posebnih narodnomanjšinskih pravic. Mnoge med njimi so v *Deklaraciji* nakazane, a žal v vsakdanjem življenju neuresničene. Šibke so rešitve na nivoju (politične) participacije novih narodnih manjšin – ta je

omejena na nivo konzulte, posvetovalnega organa, ki se v *Deklaraciji* imenuje Sosvet pri Vladi.

V luči zapisanega bi lahko integracijsko politiko slovenske države do novih narodnih manjšin opisali kot pot tihe asimilacije.

Uresničevanje v *Deklaraciji* zapisanih pravic do lastnega narodnostnega samopoimenovanja in samoorganiziranja, razvoja lastne kulture, ohranjanja lastnega jezika in pisave bi bilo smiselno urediti s posebnim zakonom. Pri iskanju rešitev bi morali smiselno uporabiti rešitve, ki jih najdemo pri italijanski in madžarski narodni manjšini: ustanovi naj se javni zavod za kulturo in medije novih narodnih manjšin. V zakonu bi veljalo dodati še tisti nabor pravic, ki jih zakon ne omenja – mediji, stiki z izvornim okoljem priseljenih oziroma izvornim okoljem staršev.

Uresničevanje integracijskih politik (v našem primeru sklop posebnih narodnomanjšinskih pravic), ki so nastale na nacionalni ravni, se v največji meri uresničuje na lokalni ravni, v okoljih, kjer pripadniki narodnih manjšin živijo. V nadaljevanju se bomo posvetili uresničevanju integracijskih politik v občinah z znatnim številom neslovenskega prebivalstva. Sledita dve tabeli: tabela s seznamom občin, v katerih živi najmanj 10 % pripadnikov narodov bivše SFRJ, in druga tabela s seznamom občin, v katerih živi skupaj najmanj 10 % prebivalcev, ki se po narodni pripadnosti opredeljujejo kot Neslovinci.

Tabela 7: Prebivalci (brez zdomcev) po narodni pripadnosti, popis 1991, občine z več kot 10 % pripadnikov narodov bivše SFRJ + Ankaran

	Skupaj	Slovinci	Italijani/ Madžari/ Romi	Albanci/ Črnogorci/ Hrvati/ Makedonci/ Muslimani/ Srbi	Druge narodnosti	Neopredeljeni	Neznano	Delež pripadnikov bivše Jugoslavije (Albanci/Črnogorci/ Hrvati/Makedonci/ Muslimani/Srbi)
Republika Slovenija	1,913.355	1,689.657	13.218	139.098	3.049	25.978	42.355	7,27
Jesenice	22.127	14.683	13	6.156	151	662	462	27,82
Ankaran	2.574	1.737	50	560	7	113	107	21,76
Velenje	33.101	25.222	46	5.977	79	726	1.051	18,06
Osilnica	366	303	0	60	0	1	2	16,39
Izola	13.483	9.294	566	2.176	47	876	524	16,14
Piran	10.658	10.658	1.167	2.498	90	889	923	15,40

	Skupaj	Slovenci	Italijani/ Madžari/ Romi	Albanci/ Črnogorci/ Hrvati/ Makedonci/ Muslimani/ Srbi	Druge narodnosti	Neopredeljeni	Neznano	Delež pripadnikov bivše Jugoslavije (Albanci/Črnogorci/ Hrvati/Makedonci/ Muslimani/Srbi)
Rogatec	3.037	2.522	0	465	3	20	27	15,31
Ljubljana	268.120	209.884	626	38.472	859	6.835	11.444	14,35
Koper	42.401	31.467	974	6.015	92	1.862	1.991	14,19
Metlika	7.825	6.107	61	1.104	6	186	361	14,11
Postojna	14.032	11.055	34	1.968	11	457	507	14,03
Kočevje	15.955	13.228	80	2.051	31	208	357	12,85
Kranj	50.126	41.481	27	5.723	148	1.154	1.593	11,42
Tržič	14.724	12.614	3	1.634	8	164	301	11,10
Hrastnik	10.840	9.181	7	1.113	6	268	265	10,27
Črnomelj	14.289	12.350	4	1462	16	191	266	10,23

Vir: SURS 2019.

Tabela 8: Prebivalci (brez zdomcev) po narodnosti, popis 1991, občine z več kot 10 % Neslovencev + Ankaran

Občine	Skupaj	Slovenci	Italijani/ Madžari/ Romi	Albanci/ Črnogorci/ Hrvati/ Makedonci/ Muslimani/Srbi	Druge narodnosti	Neopredeljeni	Neznano	Delež opredeljenih kot Neslovenci
Republika Slovenija	1,913.355	1,689.657	13.218	139.098	3.049	25.978	42.355	9,48
Hodoš	381	103	270	3	2	1	2	72,44
Dobrovnik								62,08
Lendava								53,24
Jesenice	22.127	14.683	13	6.156	151	662	462	31,55
Piran	10.658	10.658	1.167	2.498	90	889	923	28,62
Ankaran	2.574	1.737	50	560	7	113	107	28,36

Občine	Skupaj	Slovenci	Italijani/ Madžari/ Romi	Albanci/ Črnogorci/ Hrvati/ Makedonci/ Muslimani/Srbi	Druge narodnosti	Neopredeljeni	Neznano	Delež opredeljenih kot Neslovenci
Izola	13.483	9.294	566	2.176	47	876	524	27,18
Koper	42.401	31.467	974	6.015	92	1.862	1.991	21,09
Velenje	33.101	25.222	46	5.977	79	726	1.051	20,63
Postojna	14.032	11.055	34	1.968	11	457	507	17,60
Ljubljana	268.120	209.884	626	38.472	859	6.835	11.444	17,45
Metlika	7.825	6.107	61	1.104	6	186	361	17,34
Osilnica	366	303	0	60	0	1	2	16,67
Hrastnik	19.840	9.181	7	1.113	6	268	265	15,30
Kočevje	15.955	13.228	80	2.051	31	208	357	14,85
Tržič	14.724	12.614	3	1.634	8	164	301	14,33
Kranj	50.126	41.481	27	5.723	148	1.154	1.593	14,07
Šalovci	1.890	1.638	235	7	0	3	7	13,33
Vrhnika	15.629	13.535	9	1.552	19	315	199	12,12
Črnomelj	14.289	12.350	4	1.462	16	191	266	11,71
Celje	49.378	41.995	48	4.714	80	787	1.754	11,40
Borovnica	3.527	3.084	2	300	2	98	41	11,40
Divača	3.748	3.252	5	328	3	52	108	11,24
Trbovlje	18.996	16.377	3	1.812	15	306	483	11,24
Rogaška Slatina	10.028	8.903	1	959	14	55	96	10,26
Ig	4.447	3.931	1	400	3	44	68	10,07
Škofja Loka	20.609	18.206	9	1.638	46	377	333	10,04

Vir: SURS 2019.

Navedbe v nadaljevanju razkrivajo, da sta posebne obravnave deležni le italijanska in madžarska narodna manjšina, Romi pa napol.

Daleč najboljše so posebne pravice narodnih manjšin urejene za pripadnike italijanske in madžarske narodne manjšine. Romi so omenjeni le v razdelkih o politični participaciji, ostalih narodnih manjšin se v sistemu narodnomanjšinskega varstva ne omenja.

V statutih narodno mešanih občin so posebne pravice zapisane v posebnem poglavju.

Tabela 9: Posebne (kompenzacijske) pravice narodnih manjšin v občinskih statutih

Italijanska narodna manjšina		
Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Koper/ Capodistria	V. Položaj italijanske narodne skupnosti in njenih pripadnikov Členi: 99–120	Statut Mestne občine Koper (neuradno prečiščeno besedilo), str. 23–27, http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=71
Izola/Isola	V. Avtohtona italijanska narodna skupnost Členi: 60–62	Statut občine Izola, str. 15., http://izola.si/obcina-izola/statut-obcine/
Piran/Pirano	V. Položaj pripadnikov italijanske narodne skupnosti in njenih pripadnikov Členi: 63–76	Statut Občine Piran. Uradni list RS, št. 5/2014, str. 382–383
Ankaran/Ancarano	IV. Položaj italijanske narodne skupnosti in njenih pripadnikov Členi: 68–89	Statut občine Ankaran. Uradni list RS, št. 17/2015

Madžarska narodna manjšina		
Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Hodoš/Hodos	IV. Posebne pravice pripadnikov madžarske narodne skupnosti Členi: 65–74	Statut Občine Hodoš. Uradni list RS, št. 84/2011, str. 10859–10860
Moravske Toplice	VI. Posebne pravice madžarske narodne skupnosti in njenih pripadnikov na narodnostno mešanem območju občine. Členi: 95–104	Statut Občine Moravske Toplice. Uradni list RS, št. 35/2014, str. 3951–3952
Šalovci	IV. Posebne pravice pripadnikov madžarske narodne skupnosti. Členi: 66–76	Statut Občine Šalovci. Uradni list RS, št. 38/2006, str. 4065–4066
Lendava/Lendva	V. Posebne pravice madžarske narodne skupnosti in njenih pripadnikov na narodnostno mešanem območju občine. Členi: 69–78	Statut Občine Lendava (uradno prečiščeno besedilo). Uradni list RS, št. 75/2010, str. 10959–10960
Dobrovnik/Dobronak	IV. Posebne pravice pripadnikov madžarske narodne skupnosti Členi: 82–92	Statut Občine Dobrovnik. Uradni list RS, št. 35/2007, str. 5069

O usodi novih narodnih manjšin v statutih občin ni nič določenega, čeprav je njihovo število v nekaterih občinah visoko. Res je, da je bilo v nekaterih narodno pestrih občinah izvedenih kar nekaj projektov, ki govorijo o narodni različnosti, toda to ne more nadomestiti statusno neurejenega položaja novih narodnih manjšin.

Iz podatkov v zgornjih tabelah je razvidno, da prihajajo vedno novi obrazi. Glede integracije te populacije (novodobnih priseljencev) pa na lokalnem nivoju ni narejenega tako rekoč nič.

4 O (učinkoviti) integraciji in varstvu narodnih manjšin

V uvodu pričujoče razprave smo zapisali, da za zgodovinske narodne manjšine velja, da je sistem posebnih pravic, ki jih ponuja model varstva manjšin, pot k celoviti vključitvi (integraciji) v slovensko družbo. Toda to je le prvi korak. Ključnega pomena je uresničevanje posebnih pravic v vsakdanjem življenju. Razkorak med pravno in ideološko zgradbo na eni strani ter vsakdanjim življenjem na drugi strani je zelo velik.

Pregled in ocena na eni strani družbenokulturnega in ekonomskega organiziranja italijanske narodne skupnosti, pravne ureditve njenega manjšinskega statusa in pravic, ki iz tega statusa izhajajo, urejenosti posebnega manjšinskega izobraževalnega sistema ter spreminjajoče se demografske strukture ob nacionalnih popisih in na drugi strani analiza pripovedi pripadnikov/-ic italijanske manjšine, živečih na etnično in jezikovno heterogenem območju slovenske Istre, nakazujeta problematičnost enoznačne ocene družbenega položaja italijanske narodne skupnosti v slovenski Istri. Tako pravne podlage družbenega položaja italijanske manjšine kot samoizpričana ocena lastnega (družbenega) položaja izpostavljajo razkol med navideznim (tudi formalno deklariranim) statusom manjšine in dejanskim stanjem, kot ga doživljajo in živijo njeni pripadniki in pripadnice. Četudi je pravni položaj italijanske manjšine primerjalno z drugimi državami in skupno evropsko zakonodajo dobro (če ne celo zgledno) urejen in dodeljuje italijanski manjšini vse pomembnejše pravice, izhajajoče iz narodne pripadnosti, so v vsakdanjem življenju vidne nedoslednosti v njenem izvajanju, prav tako pa ponekod idilično interkulturalno in avtohtoni manjšini naklonjeno držo prebivalcev slovenske Istre kazijo izrazi nestrpnosti v odnosu do italijanske manjšine predvsem v situacijah in položajih, ko lokalni prebivalci doživljajo pripadnike italijanske narodne skupnosti kot skupino, ki ji pritičejo

nekatero dodatne (privilegirane) pravice, še zlasti če so te povezane z dodatno finančno podporo. Omenjene ugotovitve bi povzela s stališčem, da je ne glede na formalnopravno obstoječi in javno deklarirani zgledno urejen pravni, predvsem pa družbeni položaj italijanske narodne skupnosti treba resno vzeti v obzir opozorila in izraze nezadovoljstva s strani njihovih članov in članic. (Sedmak 2005, 110)

Mnogo očitkov prihaja tudi s strani predstavnikov madžarske manjšine. V dopisu Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti Komisiji Državnega zbora za narodni skupnosti (29. 8. 2012) so med drugim zapisali:

Madžarski jezik bi se naj po predpisih na dvojezičnem področju enakovredno uporabljal v vseh postopkih, ki se vodijo pred državnimi oziroma občinskimi organi. Dejansko pa smo lahko na samem terenu priča k temu, da le malo organov dejansko posluje tudi v jeziku manjšine. Tako tečejo postopki v jeziku manjšine le na izrecni predlog stranke, vendar pa pri tem obstaja kompleksa težava, saj se večina pripadnikov manjšine ne poslužuje te možnosti, ker bi s tem podaljšali čas trajanja postopka. Večina uslužbenecv namreč, kljub temu, da zadoščajo formalnemu pogoju znanja madžarskega jezika, ni dovolj usposobljenih, da bi tudi dejansko vodila postopek v tem jeziku. Težava tiči v tem, da posamezniki, ki so v dvojezičnih šolah končali šolanje izpolnjujejo pogoje za zaposlitev v javni upravi, dejansko pa jezik manjšine ne obvladajo. Problem bi najbrž bil rešljiv z diferenciacijo znanja jezika madžarščine že v samem spričevalu, za zaposlitev v javni upravi pa bi morali določiti ustrezen nivo znanja jezika. Prav tako pa po naših informacijah obstajajo primeri, ko predstojniki, kljub temu, da ostaja ustrezen kader, na podlagi razpisa na delovno mesto zaposlijo osebo, ki ne izpolnjuje pogoja znanja jezika manjšine.

/.../

Uslužbenci (mogoče razen na sodišču in v upravnih enotah) večino niti ne seznanijo stranke, da lahko postopek poteka v madžarskem jeziku. V jeziku manjšine tako poteka postopek le, v kolikor se uslužbenec in stranka osebno poznata in veta, da oba govorita jezik manjšine. In to ni prav, pripadniku manjšine je potrebno zagotoviti, da bo samodejno začel zadeve urejati v maternem jeziku, ne da bo pred državnimi oziroma občinskim organom avtomatično uporabljal jezik večine. Takšno razmišljanje pri pripadnikih manjšine pa lahko dosežemo le z dejanskim zagotavljanjem storitev v obeh jezikih. Pri tem predlagamo, da se pri javnih uslužbencih, ki obvladajo oba uradna jezika, postavi napis »Govorim slovensko in

madžarsko«. S tem bi po našem prepričanju velika večina pripadnikov manjšine svoj postopek začela v maternem jeziku.

/.../

Nadaljnjo problematiko glede izvajanja dvojezičnega poslovanja vidimo tudi v tem, da v veliko primerih ne obstajajo dvojezični obrazci. Pri tem menimo, da ni dovolj, da obstajajo enojezični obrazci v slovenskem oziroma madžarskem jeziku, saj v takih primerih uslužbenci načeloma stranki avtomatično ponudijo obrazec v slovenskem jeziku. Z dvojezičnimi obrazci bi imela stranka avtomatično možnost izbire jezika, ki bi se naj uporabljal v postopku. Prav tako nas nekateri pripadniki manjšin opozarjajo na to, da se kljub pomanjkanju kadra, ki obvladajo oba uradna jezika, pri nekaterih organih ne upoštevajo prošnje pripadnikov manjšin za premestitev na dvojezično območje (primer policija) (Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. (Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost 2012)

Pomanjkljivo uresničevanje določb o rabi manjšinskih jezikov so opazili tudi člani odbora strokovnjakov Sveta Evrope, ki so pregledovali uresničevanje sprejetih obvez v okviru *Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih*. To so zapisali v zadnjem poročilu, pripravljenem leta 2014 (Svet Evrope 2013).

Integracija romske narodne manjšine je večplastna. Ne zadeva samo slovenske države, mnogo tega bo treba narediti tudi na romski strani – začenši s postavitvijo enačaja med pravicami, dolžnostmi in odgovornostjo. Krivda slovenske države za romsko capljanje na mestu je večplastna: od zavračanja dodelitve statusa klasične narodne manjšine Romom, kot ga imajo Italijani in Madžari, do počasnega uresničevanja pravice do primernega prebivališča in pravice do ustreznega življenjskega standarda, kar predstavlja temeljni predpogoj za uresničevanje (uživanje) vseh ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. To spada med temeljne pravice v tem smislu, da je šele z zagotovitvijo te pravice možno poskrbeti za uresničevanje ostalih pravic: pravice do izobraževanja, pravice do zdravja, pravice do gospodarskega razvoja in pravice iz naslova informiranja, kulture in politične participacije.

Pripadniki nemške in romske narodne manjšine še vedno niso predmet resne pravno-politične obravnave. Avtohtoni Srbi in Hrvati se niso odločili, da se bodo vključili v boj za priznanje posebnega manjšinskega statusa. Vsaj Srbi v Beli krajini so večkrat izjavili, da so v celoti integrirani v slovensko družbo in da posebne narodnomanjšinske zaščite ne potrebujejo.

Za nove narodne manjšine, ki so relikti bivanja v skupni jugoslovanski državi, velja, da je integracija dvostopenjski proces. Integracija pomeni najprej uresničitev pravice do priznanja, pravice do obstoja, ki se izteče v pravico do ustrezne zaščitne opore pri ohranjanju jezikovne in kulture identitete. Na tem

področju je bilo storjenega bore malo. Lahko govorimo o invalidni integraciji v slovensko družbo.

Za novodobne priseljence, priseljene v Slovenijo po letu 1991, velja, da nimajo nič skupnega s pojmom varstva narodnih manjšin. Pojem integracije je v primeru teh populacij mišljen kot prilagoditev na življenje in delo v Sloveniji.

5 Zaključek

Leta 1992 je bilo v okviru raziskave *Slovensko javno mnenje* (SJM) postavljeno vprašanje, kako naj ravnajo Neslovenci (»iz drugih republik«), ki že dalj časa živijo v Sloveniji.

Tabela 10: Odgovori respondentov v raziskavi SJM (1992) na vprašanje, kako naj ravnajo Neslovenci (»iz drugih republik«), ki že dalj časa živijo v Sloveniji

Opustijo naj svojo kulturo in jezik in sprejmejo slovensko	12,9 %
Ohranijo naj svojo kulturo in jezik in živijo sami zase	2,2 %
Po obdobju bivanja v Sloveniji naj se vrnejo domov	7,8 %
Naučijo naj se slovenskega jezika in naj se prilagodijo na tukajšnje razmere, med seboj naj uporabljajo svoj jezik in gojijo svojo kulturo	60,0 %
Omogočiti jim je treba, da se šolajo v svojem jeziku in razvijajo svojo kulturo, hkrati pa naj se prilagodijo na razmere v Sloveniji	8,9 %
Ne vem, neodločen	8,1 %

Vir: Omerzu 2001.

Se je v preteklih tridesetih letih kaj spremenilo? Ne mnogo. Izgrajevanje prilagoditve in razvitega kulturnega pluralizma bo očitno dolgotrajen proces. Težko bi bilo trditi, da smo že dosegli črto, ki ji pravimo start. Zdi se, da je etnična »odbojnost« še vedno močno prisotna znotraj večinske populacije.

Če želimo, da slovenstvo zasije v povsem novi opravi, moramo v ideologiji slovenskega narodnega vprašanja izvesti dve radikalni spremembi: na novo opredeliti pojem slovenska nacija in na novo opredeliti pojem matična domovina. Slovenska nacija je, po novi zamisli, politično-bivanjski konstrukt. Pripadniki slovenske nacije so državljani Republike Slovenije s prvim prebivališčem v Republiki Sloveniji, državljani s stalnim prebivališčem v Republiki

Sloveniji, ki v Sloveniji tudi dejansko živijo. Člani slovenske nacije niso Slovenci, ki jih obravnavamo kot zamejce ali kot izseljence. Ti so, če želijo biti, del kulturne tvorbe, ki jo opredeljujemo kot slovenski narod. Tako postavljen pojem slovenske nacije naravnost kliče po novi opredelitvi pojmov matična domovina in matična država. Misel, ki sledi, je za slovensko okolje heretska. Pravi namreč, da je Slovenija matična domovina in država zaščitnica pripadnikov vseh narodnih manjšin, ki živijo na ozemlju Republike Slovenije!

Priloga

Tabela 1: Pregled naturalizacije od 25. 6. 1991 do 31. 12. 2018

DRŽAVA	REDNA NAT. (členi 10, 12/1, 12/2, 12/3 ... 14)	Sprejem po 19. členu	Sprejem po 13. členu	SKUPAJ
Afganistan	8		1	9
Albanija	32		3	35
Alžirija	16		2	18
Argentina	146		280	426
Armenija	2		1	3
Avstralija	46	1	97	144
Avstrija	56		71	127
Bangladeš	2			2
Belgija	7		12	19
Belorusija	57		11	68
BiH + Hrvaška	102	1	5	108
BiH + Vel. Britanija	1		0	1
BiH + ZRJ	6		0	6
BIH	22.717	827	910	24.454
Bolgarija	46		29	75
Bolivija	6		3	9
Borondo	2		0	2
Brazilija	38		74	112
Ciper	2			2
Češka	49		5	54
Čile	10		14	24
Republika Črna gora	234		19	253
Dominikanska rep.	11		1	12
Danska	3		1	4
Egipt	23		10	33
Ekvador	2	1	1	4
Etiopija	3		1	4
Eritreja	1			1
Finska			1	1
Filipini	22		0	22
Francija	20	2	22	44
Gabon	1		1	2
Gambija	1			1

DRŽAVA	REDNA NAT. (členi 10, 12/1, 12/2, 12/3 ... 14)	Sprejem po 19. členu	Sprejem po 13. členu	SKUPAJ
Gana	9		0	9
Gruzija	7		2	9
Gvatemala	1		0	1
Gvineja Bissao			1	1
Grčija	2		1	3
Gvineja	4		0	4
RH + ZRJ		1	0	1
Hrvaška	6.369	317	1.756	8.442
Indija	15		0	15
Indonezija	7		0	7
Irak	35		2	37
Iran	22		4	26
Italija	577	2	1.879	2.458
Izrael	9		11	20
Jamajka			1	1
Japonska		1	2	3
JAR	7		3	10
Jemen	3		0	3
Jordanija	19		3	22
Kamerun	4		0	4
Kanada	30		61	91
Kazahstan	11		3	14
Kirgizistan	2		0	2
Kenija	3		7	10
Kitajska	77		0	77
Kolumbija	9		1	10
Kongo	7		0	7
Kosovo	1.021		9	1.030
Kostarika	1		0	1
Kuba	18		0	18
Kuvajt	1		0	1
Latvija	7		0	7
Luksemburg			1	1
Liechtenstein	3		2	5
Litva	5		0	5
Libanon	6		2	8
Liberija	1			1

DRŽAVA	REDNA NAT. (členi 10, 12/1, 12/2, 12/3 ... 14)	Sprejem po 19. členu	Sprejem po 13. členu	SKUPAJ
Madagaskar	5		0	5
Madžarska	37		12	49
Makedonija	2.949	52	382	3.383
Mijanmar	1			1
Mehika	9		9	18
Mali	3		1	4
Maroko	11		3	14
Mavricius	1			1
Moldavija	90		2	92
Nova Zelandija	2		2	4
Nigerije	9		0	9
Nepal	5			5
Nikaragva	1			1
Nizozemska	4	1	7	12
Pakistan	7		2	9
Paragvaj			1	1
Peru	21		12	33
Palestine	3		0	3
Poljska	56	7	11	74
Romunija	59		19	78
Ruska federacija	320	2	118	440
Republika Srbija	1.478	10	825	2.313
Sirija	9		1	10
Skupnost neodv. držav	2		0	2
Slovaška	51	3	5	59
Sudan	8		0	8
Sierra Leone	7			7
Somalija	2		0	2
Španija	0		3	3
Šri Lanka	4		1	5
Švedska	30		75	105
Švica	26		124	150
Tunizija	15		0	15
Turčija	7		2	9
Tajska	2		0	2
Uganda	1		1	2
Ukrajina	453		62	515

DRŽAVA	REDNA NAT. (členi 10, 12/1, 12/2, 12/3 ... 14)	Sprejem po 19. členu	Sprejem po 13. členu	SKUPAJ
Urugvaj	11		50	61
Uzbekistan	5		1	6
Vietnam	2			2
Venezuela	25		50	75
Zaire	1		0	1
Zambija	2		0	2
ZDA	53		175	228
Srbija in ČG	4.343	530	1.200	6.073
SČG + RH	2		0	2
ZRN	134	1	466	601
Zimbabve			1	1
Ni navedeno	59		14	73
Brez državljanstva	26		1	27
Združeno kraljestvo	17		23	40
SKUPAJ	42.332	1.759	8.987	53.078

Vir: Ministrstvo na notranje zadeve 2019.

Literatura in viri

- Banting, K. in Kymlicka, W. (ur.), 2006. *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. Oxford University Press, Oxford.
- Bešter, R., 2007. Integracija in model integracijske politike. V M. Komac (ur.) *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 105–134.
- Dedić, J., Jalušič, V. in Zorn, J., 2003. *Izbrisani: organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. (Zbirka Politike). Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, Ljubljana.
- Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji*. Uradni list RS 7 (2011).
- Dolenc, D., 2019. *Od 250.000 prebivalcev Slovenije s prvim prebivališčem v tujini se jih je 38 % k nam priselilo v zadnjih 10 letih*. 12. 12. 2019, Statistični urad Republike Slovenije, <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8554> (dostop 24. 9. 2020).
- Izjava o dobrih namelih*. Uradni list RS 44 (1990).
- Kejžar, B., 2007. Dvojno državljanstvo kot element integracijske politike. V M. Komac (ur.) *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 153–186.
- Komac, M., 2004. The Protection of Ethnic Minorities in the Republic of Slovenia and the European Charter for Regional or Minority Languages. *Revista de llengua i dret* 41, 39–104.
- Komac, M. (ur.), 2007. *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Komac, M., 2014. Varstvo »novih« narodnih manjšin (skupnosti). V V. Kržišnik - Bukič (ur.) *Kdo so narodne manjšine v Sloveniji: zbornik skupine avtorjev*. Zveza zvez kulturnih društev narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji, Ljubljana.
- Komac, M., 2014. Model varstva narodnih manjšin v Sloveniji: potrebujemo opredelitev pojma narodna manjšina?. V V. Kržišnik - Bukič in D. Josipovič (ur.) *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturološki okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*, (Ethnicity, 15), Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 167–201.
- Komac, M., 2015. Narodne manjšine v Sloveniji 1920–1941. *Razprave in gradivo*. *Revija za narodnostna vprašanja* 75, 49–81.
- Komac, M. in Medvešek, M., 2005. Kakšna naj bi bila integracijska politika?: o rezultatih projekta Percepcije slovenske integracijske politike. *Razprave in gradivo*. *Revija za narodnostna vprašanja* 46, 6–46.
- Komac, M., Bešter, R., Medved, F., Medvešek, M., Pirc, J., Roter, P. in Vrečer, N., 2014. *Srbi v Beli krajini: Vrlinić, Radojčić i Kordić su bili prvi naseljenici 1593*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Korijeni, 2011. List Saveza hrvatskih društava u Sloveniji, 4, svibanj/maj 2011, 27.
- Medved, F., 2010. Slovenska politika integracije – od prvih do tretjih državljanov. V M. Medvešek in R. Bešter (ur.) *Državljan tretjih držav ali tretjerazredni državljanji?*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.

- Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti. Dopis št. 60/2012, 10. 7. 2012, <http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VI&-type=magdt&uid=968D1C39BC86BF94C1257CA70025D5C6> (dostop 4. 10. 2014).
- Omerzu, M., 2001. *Novodobne narodnostne skupnosti. Pregled vprašanj, ki so bila postavljena v raziskavi SJM v letih 1970–1998*. Arhiv družboslovnih podatkov, FDV, Ljubljana.
- Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. Dopis št. 204/12, 29. 8. 2012. <http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VI&-type=magdt&uid=968D1C39BC86BF94C1257CA70025D5C6> (dostop 4. 10. 2014).
- Sedmak, M., 2005. Italijanska narodna skupnost v Republiki Sloveniji: družbena (samo)umestitev. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja* 2 (1), 89–112.
- Sklep o potrditvi Programa sodelovanja med Vlado Republike Slovenije in Vlado Države Izrael na področju izobraževanja, znanosti, kulture, mladih in športa za obdobje 2012–2014*. Uradni list RS 83 (2012).
- Statut Mestne občine Koper*. Uradne objave 40 (2000), 30 (2001) in 29 (2003) ter Uradni list RS 90 (2005), 67 (2006) in 39 (2008).
- Statut občine Ankaran*. Uradni list RS 17 (2015).
- Statut Občine Dobrovnik*. Uradni list RS 35 (2007).
- Statut Občine Hodoš*. Uradni list RS 84 (2011).
- Statut občine Izola*. Uradne objave občine Izola (1999), 17 (2012), 6 (2014) in 3 (2018).
- Statut Občine Lendava*. Uradni list RS 75 (2010).
- Statut Občine Moravske Toplice*. Uradni list RS 35 (2014).
- Statut Občine Piran*. Uradni list RS 5 (2014).
- Statut Občine Šalovci*. Uradni list RS 38 (2006).
- Svet Evrope, 2013. *Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih*. Poročilo odbora strokovnjakov Odboru ministrov Sveta Evrope po 16. členu listine. Četrto poročilo. Slovenija, MIN-LANG (2013) 21rev, http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SloveniaECRML4_sl.pdf (dostop 24. 9. 2020).
- Šturm, L., 1996. Državljanstvo. V L. Šturm (ur.) *Upravni zbornik 1996 (Izobraževanje in usposabljanje v javni upravi, 1996, 1)*. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 87–111.
- Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*. Uradni list RS 1 (1991-I).
- Ustavno sodišče RS. *Odločba o ugotovitvi, da je zakon o tujcih v neskladju z ustavo*. Uradni list RS 14 (1999).
- Ustavno sodišče RS. *Odločba št. U-I-283/94 z dne 12. 2. 1998*.
- Zakon o dopolnitvi zakona o državljanstvu Republike Slovenije*. Uradni list RS 30 (1991).
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije – ZDRS*. Uradni list RS 1 (1991-I).
- Zakon o ratifikaciji sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti*. Uradni list RS 20 (2002).

Different Models of Ethnic Minority Integration

Abstract

The author places the concept of integration into a completely new research framework. The main question is how to perceive integration in conjunction with the syntagm »ethnic minority protection«. The author explores whether the terms are synonymous or whether they relate to different populations and thus different contents. He distinguishes between three groups of ethnic minorities: historical ethnic minorities, new ethnic minorities, and present-day immigrants. The terms »ethnic minority protection« and »integration« could be synonymous if they applied to one and the same minority population. However, since ethnic minority populations are classified into three groups, each group seems to apply a different connection between the two concepts in question:

1. Historical ethnic minorities consider the system of special rights offered by the model of ethnic minority protection to be a path to full integration into the Slovene society;
2. New ethnic minorities, which are the remnants of life in the once common Yugoslav state, consider integration to be a two-stage process. First, it means the exercise of the right to be recognised and the right to exist. Second, it leads to the right to adequate protective support in preserving their linguistic and cultural identity;
3. Present-day immigrants, who immigrated to Slovenia after 1991, seem to have nothing in common with the concept of ethnic minority protection. In the case of these populations, the term 'integration' means adaptation to life and work in Slovenia.

The author finds that, analytically, the concept of integration is very useful when integration is seen as a barometer for measuring the preservation of (ethnic, linguistic) diversity – the greater the scope of preserved ethnic characteristics, the deeper the level of integration of ethnic minorities into the Slovene society.

Keywords: ethnic minorities, minority protection, integration, new minorities, present-day immigrants